
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.1:[338.45+330.341.1](477)

О. І. Гонта, д. е. н., професор

ІННОВАЦІЙНИЙ ТА ПРОМИСЛОВИЙ АСПЕКТИ МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ КОНВЕРГЕНЦІЇ В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню інноваційного та промислового аспектів міжрегіональної конвергенції в Україні. Проаналізовано динаміку промислового та інноваційного розвитку на національному рівні та рівні регіонів-лідерів. Досліджено взаємозв'язок між рівнем промислового та інноваційного розвитку в розрізі регіонів-лідерів. Здійснена оцінка міжрегіональної диференціації в рівні промислового та інноваційного розвитку в Україні.

Ключові слова: міжрегіональна конвергенція, обсяг промислового та інноваційного ринку, структурна орієнтованість економіки, регіони-лідери, індустріальний та постіндустріальний рівень розвитку.

Е. И. Гонта, д. э. н., профессор

ІННОВАЦІОННИЙ І ПРОМИСЛОВИЙ АСПЕКТИ МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ КОНВЕРГЕНЦІЇ В УКРАЇНІ

Аннотация. Статья посвящена исследованию инновационного и промышленного аспектов межрегиональной конвергенции в Украине. Проанализирована динамика промышленного и инновационного развития на национальном уровне и уровне регионов-лидеров. Исследована взаимосвязь между промышленным и инновационным развитием в разрезе регионов-лидеров. Проведена оценка межрегиональной дифференциации в уровне промышленного и инновационного развития в Украине.

Ключевые слова: межрегиональная конвергенция, объем промышленного и инновационного рынка, структурная ориентированность экономики, регионы-лидеры, индустриальный и постиндустриальный уровень развития.

O. I. Honta, Candidate of Economic Sciences, Professor

INNOVATION AND PRODUCTION ASPECTS OF INTERREGIONAL CONVERGENCE IN UKRAINE

Abstract. The article examines innovation and production aspects of interregional convergence in Ukraine. We analyze dynamics of production and innovation development on the national level and on the level of leading regions. We research correlation between the level of production and innovation development within leading regions. We evaluate interregional convergence in the level of production and innovation development in Ukraine.

Keywords: interregional convergence, production and innovation market size, structural orientation of economy, leading regions, industrial and postindustrial level of development.

Постановка проблеми. Структурна орієнтованість національної економіки відіграє важливу роль в процесі переходу країни на постіндустріальний рівень розвитку. Національні економічні системи, в основі пріоритетів розвитку яких лежить орієнтованість на інноваційну діяльність, в порівнянні з економіками, орієнтованими на виробництво, демонструють більш динамічний рівень зростання і розвитку, а також здатність до адаптації непередбачуваним змінам глобального геоекономічного та геополітичного середовища.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Важливе місце в процесі дослідження інноваційної та промислової складових економіки посідає проблематика міжрегіональної конвергенції, адже промислова орієнтованість національної економіки сприяє регіональній поляризації, перетворюючи промислові центри країни у своєрідне ядро, а менш розвинені регіони – у периферію. Необхідність дослідження регіонального аспекту структурної орієнтованості вітчизняної економіки, для якої характерні промислова орієнтованість і значний рівень міжрегіональної диференціації, обумовлює актуальність подальшого наукового пошуку в цьому напрямі.

Аналіз публікацій та досліджень. Дослідженню проблематики міжрегіональної конвергенції присвячені праці таких вчених як Р. Барро, Е. Боде, П. Кругман, Дж. Мутль, К. Сала-і-Мартін, Б. Фаллах та інші [2-7]. Разом з тим, питання взаємозв'язку між структурною орієнтованістю національної економіки і міжрегіональною конвергенцією не знайшли достатнього висвітлення в наукових дослідженнях.

Невирішена частина проблеми. Невирішеною частиною проблеми залишається виявлення чинників і потенціалу міжрегіональної конвергенції інноваційного та промислового розвитку окремих регіонів України.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження інноваційного та промислового аспектів міжрегіональної конвергенції в Україні. В рамках досягнення вказаної мети необхідно виконати такі завдання:

- обрати показники, що дозволять дослідити промисловий та інноваційний аспект міжрегіонального розвитку в Україні;
- проаналізувати динаміку промислового та інноваційного розвитку на національному рівні та рівні регіонів-лідерів;
- дослідити взаємозв'язок між рівнем промислового та інноваційного розвитку на рівні регіонів-лідерів;
- оцінити рівень міжрегіональної диференціації в рівні промислового та інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Промисловий та інноваційний розвиток характеризується відповідно показниками обсягу промислового ринку та ринку інновацій (інноваційного ринку). Зазначені показники можна отримати з даних національної та регіональної статистики Держкомстату України [1]. Варто зазначити, що дані з обсягу реалізованої промислової продукції на душу населення, що публікуються Держкомстатом, відображають обсяг промислового ринку. Розрахунок показника обсягу реалізованої інноваційної продукції на душу населення відбувається шляхом ділення обсягу реалізованої інноваційної продукції на середньорічну чисельність населення України/регіону. З метою забезпечення співмірності одиницею виміру даних показників є *тис. грн.*

Порівняльний аналіз обсягу промислового ринку та ринку інновацій в Україні дозволяє дійти висновку щодо значного рівня розриву між ними. Отже, нині структура вітчизняної економіки зберігає промислову орієнтованість, що ускладнює процес переходу України на постіндустріальний етап розвитку. Варто зазначити, що промисловий ринок та ринок інновацій в Україні демонстрували різну динаміку протягом аналізованого періоду, а саме промисловий ринок – зростання, ринок інновацій – скорочення (див. рис. 1).

Результати аналізу динаміки обсягу промислового та інноваційного ринків в розрізі регіонів-лідерів України за рівнем економічного розвитку протягом 2005-2013 років вказує на сильний (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька області і місто Київ) і помірний (Луганська область) негативний зв'язок між досліджуваними показниками. Лише для економіки Полтавської області даний кореляційний зв'язок мав позитивний характер, проте рівень щільності зв'язку був порівняно низьким (див. табл. 1).

Вищенаведене слугує достатньою підставою для висновку про обернену залежність між рівнем промислового та інноваційного розвитку на рівні регіонів в Україні, що узгоджується з ви-

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

сновком про протилежний характер динаміки аналізованих змінних на рівні національної економіки.

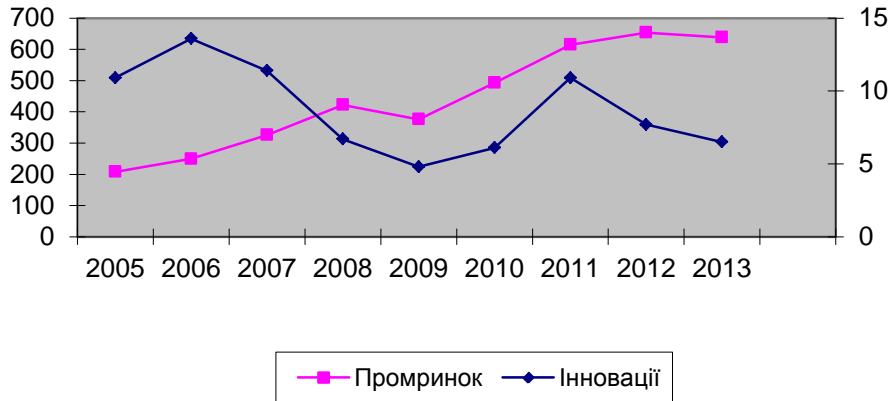


Рис. 1. Обсяг реалізованої промислової (шкала зліва) та інноваційної (шкала справа) продукції на душу населення в Україні, тис. грн., 2005-2013

Таблиця 1

Кореляція обсягу реалізованої промислової та інноваційної продукції на душу населення в розрізі регіонів-лідерів за рівнем економічного розвитку в Україні, тис. грн., 2005-2013

Регіон	Ринок	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	R
Дніпр-ка область	Пром.	19,9	24,4	32,1	43,0	33,1	49,8	60,3	66,5	66,0	-0,74
	Іннов.	0,76	1,26	0,48	0,49	0,16	0,05	0,14	0,09	0,2	
Донецька область	Пром.	21,2	23,0	30,1	41,8	31,4	45,8	60,6	55,2	50,6	-0,81
	Іннов.	1,05	1,13	0,7	0,3	0,17	0,08	0,05	0,32	0,27	
Запорізька область	Пром.	18,3	21,6	29,6	37,1	29,2	37,0	45,4	46,1	44,1	-0,83
	Іннов.	1,69	1,87	1,11	1,05	0,59	0,27	0,49	0,55	0,32	
Луганська область	Пром.	14,3	17,3	22,7	31,9	25,0	32,1	42,9	37,3	32,3	-0,47
	Іннов.	0,58	1,6	0,93	0,9	0,58	0,92	0,39	0,73	0,5	
Полтавська область	Пром.	14,8	19,8	24,8	28,8	25,9	39,7	49,1	54,7	48,9	0,56
	Іннов.	0,22	0,25	0,14	0,08	0,1	0,97	5,58	1,27	0,56	
Київ	Пром.	21,2	25,9	33,7	42,7	41,2	51,9	65,2	76,5	73,8	-0,72
	Іннов.	1,11	1,37	1,01	0,96	0,33	0,7	0,51	0,45	0,69	

Результати аналізу динаміки обсягу промислового та інноваційного ринків в розрізі зазначених регіонів-лідерів протягом 2005-2013 років дозволяють дійти висновку не лише про однаковий характер кореляції між аналізованими змінними, а також про високий рівень подібності поведінки кривих, що описують динаміку обсягу реалізованої промислової та інноваційної продукції на душу населення (див. рис. 2).

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

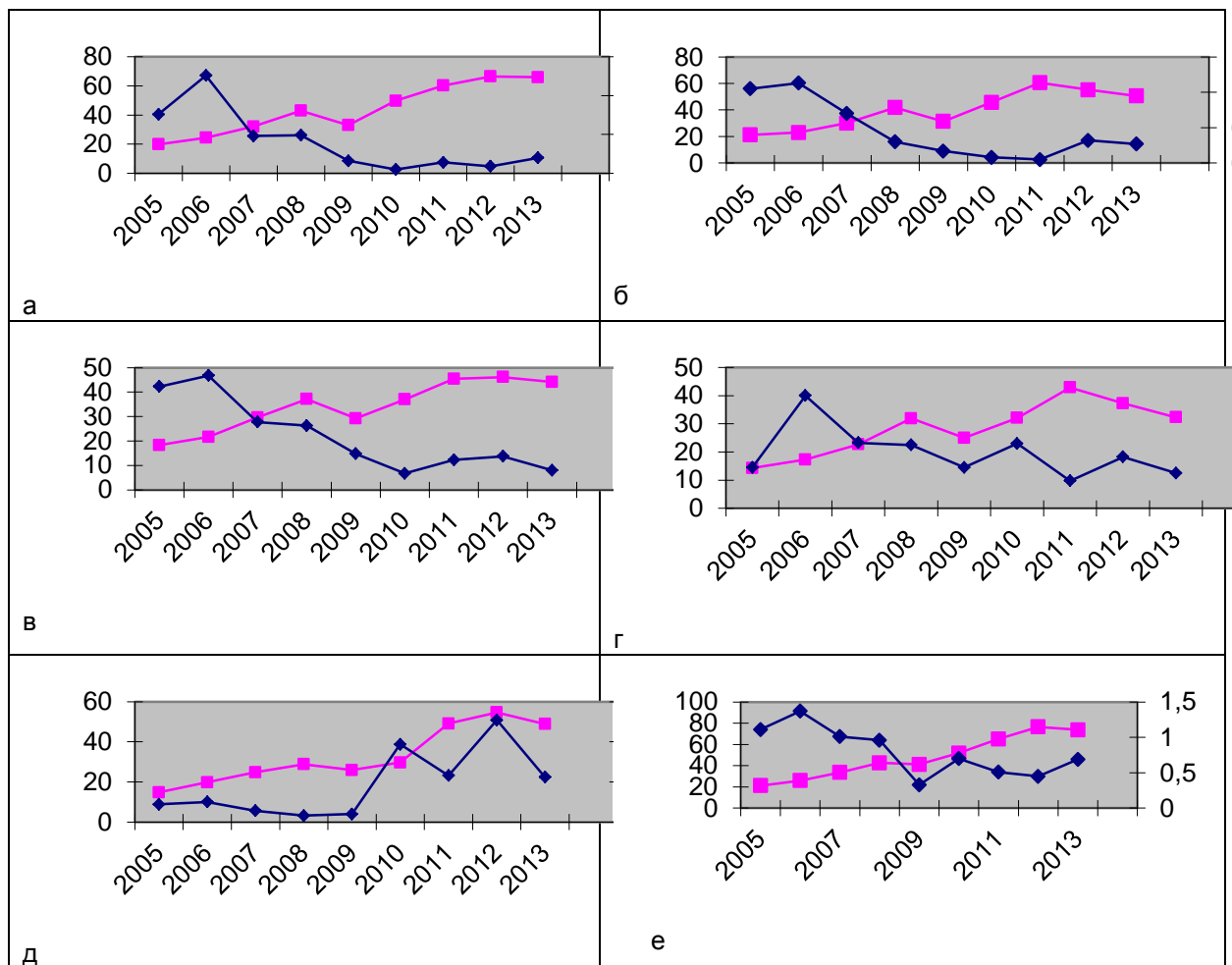


Рис. 2. Обсяг реалізованої промислової (шкала зліва) та інноваційної (шкала справа) продукції на душу населення в Дніпропетровській (а), Донецькій (б), Запорізькій (в), Луганській (г), Полтавській (д) областях та місті Київ (е), тис. грн., 2005-2013

Результати дослідження міжрегіональної диференціації в рівні промислового та інноваційного розвитку вказують на відносно стабільний рівень варіації в обсязі реалізованої промислової продукції на душу населення протягом 2005-2013 років, який коливався від 0,72 (2009 рік) до 0,79 (2008 рік). Можна зробити висновок щодо загальної тенденції до міжрегіональної конвергенції в обсязі промислового ринку в Україні протягом аналізованого періоду, так як коефіцієнт варіації знизився з 0,78 у 2005 році до 0,75 у 2013 році (див. рис. 3).

Показник міжрегіональної варіації обсягу реалізованої інноваційної продукції на душу населення демонстрував значний рівень коливання: значення коефіцієнта варіації обсягу ринку інновацій протягом аналізованого періоду коливалося від 1,00 (2013 рік) до 2,61 (2011 рік). Разом з тим, аналіз значень коефіцієнта варіації обсягу реалізованої інноваційної продукції на душу населення вказує на відносний рівень стабільності міжрегіональної диференціації в рівні інноваційного розвитку. Можна зробити висновок щодо загальної тенденції до міжрегіональної конвергенції в обсязі ринку інновацій: коефіцієнт варіації знизився з 1,06 у 2005 році до 1,00 у 2013 році.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Узагальнення результатів аналізу дозволяє стверджувати про значний рівень міжрегіональної диференціації в обсягах промислового та інноваційного ринків (значення коефіцієнта варіації для двох показників протягом усіх років аналізованого періоду перевищувало значення 0,33), проте загальна динаміка варіації аналізованих показників вказує на слабку тенденцію до міжрегіональної конвергенції.

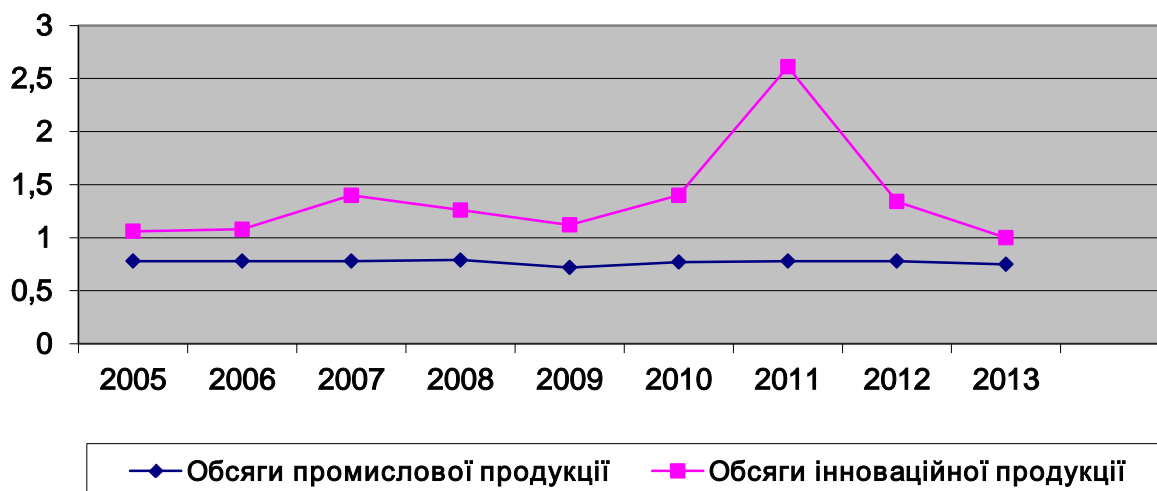


Рис. 3. Міжрегіональна варіація обсягу реалізованої промислової та інноваційної продукції на душу населення в Україні, 2005-2013 роки

Висновок. Узагальнення результатів дослідження інноваційно-промислового аспекту міжрегіональної конвергенції в Україні дозволяє дійти висновку щодо протилежного характеру динаміки обсягу промислового та інноваційного ринків в Україні протягом 2005-2013 років. Даний характер динаміки аналізованих показників зберігається також в розрізі таких регіонів-лідерів України, як Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська області і місто Київ. Для економіки Полтавської області даний кореляційний зв'язок є позитивним для аналізованого періоду.

Результати аналізу міжрегіональної диференціації обсягу промислового та інноваційного ринків в Україні вказують на значний рівень його варіації. Варіація обсягу реалізованої інноваційної продукції на душу населення перевищувала варіацію обсягу реалізованої промислової продукції на душу населення протягом аналізованого періоду. Разом з тим, загальна динаміка вказує на тенденцію до міжрегіональної конвергенції в рівні досліджуваних показників, що засвідчує необхідність розробки узагальненої теоретико-методичної основи напрямів активізації інноваційної діяльності в регіонах України з урахуванням особливостей розвитку кожного з них.

Література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу www.ukrstat.gov.ua
2. Barro, R., Sala-i-Martin, X. (1991) 'Convergence across States and Regions' Brookings Papers on Economic Activity. 1 pp. 107-182.
3. Barro, R., Sala-i-Martin, X. (1992) 'Convergence', Journal of Political Economy. 100(2) pp. 223-251.
4. Bode, E., Mutl, J. (2010) 'Testing Nonlinear New Economic Geography Models', Institute for Advanced Studies, Economics Series 253.
5. Ciurea, I. (2012) 'Economic Disparities between EU States and Regions' Economics and European Economic Policies. 9(15) pp. 39-50.
6. Fallah, B.N., Portridge, M.D., Olfert, M.R. (2011) 'New Economic geography and US Metropolitan Wage Inequality', Journal of Economic Geography, 11 pp. 865-895.
7. Krugman, P. (1991) 'Increasing Returns and Economic Geography' Journal of Political Economy'. 99(3) pp. 483-499.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

References

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [The state statistics service of Ukraine]. (n.d.). www.ukrstat.gov.ua Retrieved from: www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].
2. Barro, R., & Sala-i-Martin, X. (1991). 'Convergence across States and Regions' *Brookings Papers on Economic Activity*, 1, 107-182.
3. Barro, R., & Sala-i-Martin, X. (1992). 'Convergence', *Journal of Political Economy*, 100(2), 223-251.
4. Bode, E., & Mutl, J. (2010) 'Testing Nonlinear New Economic Geography Models'. Institute for Advanced Studies, Economics Series 253.
5. Ciurea, I. (2012) 'Economic Disparities between EU States and Regions', *Economics and European Economic Policies*, 9(15), 39-50.
6. Fallah, B.N., Portridge, M.D., & Olfert, M.R. (2011) 'New Economic geography and US Metropolitan Wage Inequality', *Journal of Economic Geography*, 11, 865-895.
7. Krugman, P. (1991) 'Increasing Returns and Economic Geography', *Journal of Political Economy*. 99(3), 483-499.

Надійшла 01.09.2015